

Fra god vilje til gode resultater

- Behov for en ny utviklingspolitikk

Innstilling fra
utviklingspolitisk utvalg
Mai 2008

INNHALDSFORTEGNELSE:

1	Utvalgets mandat, medlemmer og arbeid	2
2	Innledning	3
3	Global vekst, men fortsatt stor fattigdom	4
4	Internasjonal bistand: Mange aktører, stor kompleksitet	6
5	Norsk bistand – hva går pengene til?	7
6	Kritikken av bistand	9
6.1	<i>Kan bistand undergrave utvikling?</i>	10
7	Større krav til samstemt politikk	10
8	Hindringer for utvikling	11
8.1	<i>Kapitalstrømmer og utvikling</i>	11
8.2	<i>Markedsøkonomi, markedsadgang og globale rammebetingelser</i>	13
8.3	<i>Betydningen av jordbruk</i>	14
8.4	<i>Mangel på demokrati, menneskerettigheter og godt styresett</i>	14
8.5	<i>Krig og konflikt</i>	15
8.6	<i>Klimaendringer og andre miljøutfordringer</i>	15
8.7	<i>Mangel på kunnskap</i>	16
9	Behov for en ny utviklingspolitikk	16

1 UTVALGETS MANDAT, MEDLEMMER OG ARBEID

Høyres stortingsgruppe nedsatte i januar 2008 et utvalg for gjennomgå og utvikle Høyres helhetlige politikk for utvikling.

Utvalget fikk fullmakt til å gjøre en vurdering av hva som er relevant for problemstillingen, inkludert mål og effekter av bistanden, ulike bistandskanaler, internasjonale organisasjoners rolle og andre politikkområder med stor betydning for utviklingslandene, som for eksempel handelspolitikken. Utvalget fikk i oppdrag å fremme anbefalinger når det gjelder prioritering mellom bilateral og multilateral bistand, mellom budsjett- og prosjektstøtte samt geografisk innretning på bistanden. Det ble lagt særlig vekt på hensynet til bedre effekt av bistanden og hvordan bedre kontroll med bistanden kan oppnås.

Utvalget har hatt 4 møter. I tillegg har utvalget innhentet faglige råd fra flere kunnskapsmiljøer, blant annet gjennom høringer.

Utvalget har valgt å avgrense mandatet til å gjelde utviklingspolitikken, og går ikke dypere inn på humanitær bistand, nødhjelp og katastrofer.

Utvalget har bestått av Finn Martin Vallersnes (leder), Marit Røsland, Sigbjørn Aanes, Peter Gitmark og Julie Christiansen (sekretær).

2 INNLEDNING

Norge er et av de land i verden som yter mest bistand målt i kroner per innbygger. De overordnede målene har vært å bidra til fattigdomsbekjempelse, økonomisk og sosial utvikling og fremme av menneskerettigheter. Fokuset på resultater av bistanden har imidlertid vært svakt. Nå viser de fleste nyere analyser at bistand bare i begrenset grad har bidratt til å løfte mennesker ut av fattigdom. Hindringene for utvikling ligger utenfor bistandens rekkevidde.

Erkjennelsen av at bistand alene ikke kan skape utvikling har sittet langt inne i det norske bistandsmiljøet. Globalisering og internasjonal frihandel er langt kraftigere utviklingsmotorer enn bistand, men dette har hatt begrenset påvirkning på bistandspolitikken. Tiltroen til bistand har forblitt stor og ambisjonsnivået høyt.

Parallelt med en betydelig bistandsinnsats har Norge opprettholdt høye tollmurer og forsvart en handelspolitikk som skaper effektive barrierer mot utviklingslandenes eksportmuligheter. Dette er en påfallende selvmotsigelse i norsk politikk. OECD har beregnet at landbruksstøtten i industrilandene utgjør 300 milliarder dollar per år – nær tre ganger så mye som all offisiell bistand.

Den norske debatten om bistand har fokusert på *størrelsen* på bevilgningene til offisiell bistand (ODA-bistand), gjerne i prosent av bruttonasjonalproduktet, som kjennetegnet på en god politikk for fattigdomsbekjempelse. Denne forestillingen har trolig svekket effekten av bistanden: Når målet er økte budsjetter, blir behovet for å evaluere resultater og forbedre innsatsen mindre. Norske myndigheter har heller ikke prioritert kunnskap om hvordan bistand virker. NORAD leverte sin første, helhetlige resultatrapport i 2007, etter mer enn 40 år med norsk bistandsinnsats. NORAD kunne i rapporten ikke gi entydige svar på om bistanden virker etter hensikten.

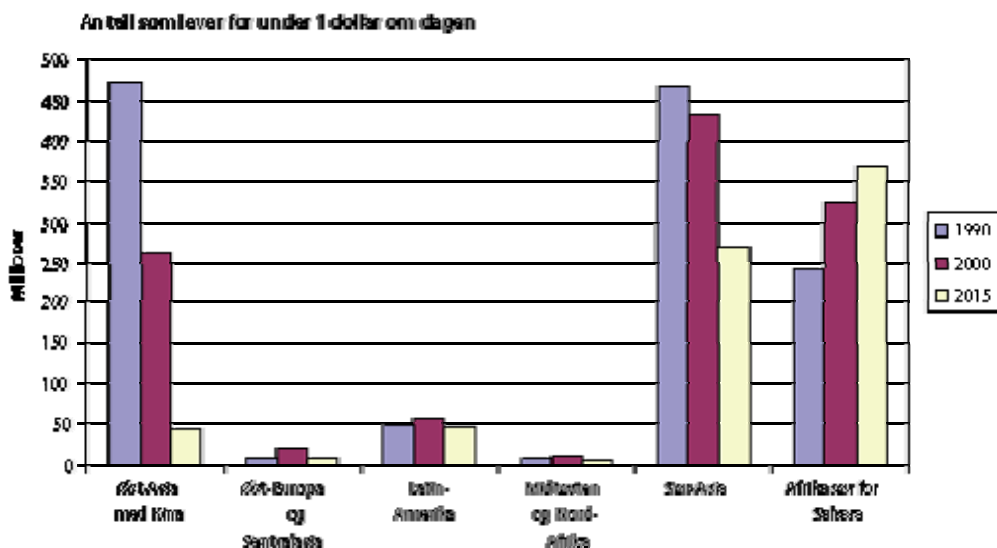
Utvalget tar til orde for en utviklingspolitikk som måles i resultater snarere enn i prosentandeler av BNP. Et viktig kriterium vil være om Norge greier å føre en *helhetlig og samstemt* utviklingspolitikk. Flere virkemidler må tas i bruk og flere politikkområder må ses i sammenheng dersom Norge skal kunne bidra positivt til utvikling og fattigdomsreduksjon. Samtidig må den bistanden vi fortsatt skal yte, være mer konsentrert og målrettet og underlegges strenge resultatkrav.

Gitt en bedre innretning av utviklingspolitikken mener utvalget at rike land som Norge må være innstilt på å *øke innsatsen* for å bekjempe fattigdom og bidra til en mer bærekraftig utvikling. Utvalget understreker at en økning av innsatsen ikke er ensbetydende med økt bistand. Økt innsats for utvikling kan gi seg utslag på andre måter og innenfor andre politikkområder og budsjettkapitler enn ved en økning av offisiell utviklingshjelp.

At Norge som et av verdens rikeste land bidrar i arbeidet for å bekjempe fattigdom, for menneskerettigheter og demokrati og for en mer bærekraftig økonomisk vekst anser utvalget å være i tråd med viktige verdier i Høyre og i det norske samfunnet. Globalisering, gjensidig avhengighet og økt kunnskap gjør også at en helhetlig utviklingspolitikk i økende grad har betydning for vår mulighet til å ivareta vår egen sikkerhet og velferd.

3 GLOBAL VEKST, MEN FORTSATT STOR FATTIGDOM

Til tross for stor befolkningsvekst de siste årene har fattigdommen globalt gått ned. Antallet som lever i ekstrem fattigdom, det vil si de som har under 1 dollar å leve for om dagen, har falt med 278 millioner fra 1990 til 2004. I 2004 levde 980 millioner mennesker i ekstrem fattigdom, det vil si nær 20 prosent av verdens befolkning. Hele 2,7 milliarder mennesker lever på under 2 dollar per dag.

Figur 2.3 Antall mennesker som lever under fattigdomsgrensen

Kilde: Verdensbanken

Den viktigste drivkraften bak nedgangen i ekstrem fattigdom er økonomisk vekst som følge av en lang periode med økonomisk globalisering, det vil si økt handel og tettere økonomisk integrasjon. Det synes klart at de landene som har registrert størst nedgang i fattigdom er også de landene som har utvidet og utviklet sin handel raskest. Handelsrestriksjoner er negativt korrelert med utvikling og vekst.

Vietnam: Historisk rekord i fattigdomsreduksjon

Vietnam har klart å gjennomføre en av verdens raskeste snuoperasjoner fra fattigdom til vekst: I 1993 var 58 prosent av befolkningen under fattigdomsgrensen, i 2006 var dette tallet redusert til 16 prosent. Vietnams vekst har i liten grad ført til store ulikheter og har kommet både byer og landsbygder til gode. Suksessen tilskrives av ekspertene satsingen på grunnutdanning, handel og infrastruktur. Til tross for at landet er på vei opp økonomisk, er menneskerettighetssituasjonen fortsatt utfordrende.

Kilde: Verdensbanken

Den økonomiske veksten har vært sterkest i Øst- og Sørøst-Asia de senere årene, der Kina er drivkraften. I Sør-Asia der India dominerer er det også høy vekst. Den globale økonomiske veksten er nå bremset noe opp, på grunn av mer uro i finansmarkedene.

Likevel viser beregningene at antallet som lever på under 1 dollar om dagen har **økt i Afrika sør for Sahara og i Sør-Asia**. Hele 41 prosent av befolkningen i Afrika sør for Sahara lever i ekstrem fattigdom, og det er antatt at 2 av 3 av verdens fattigste vil bo i

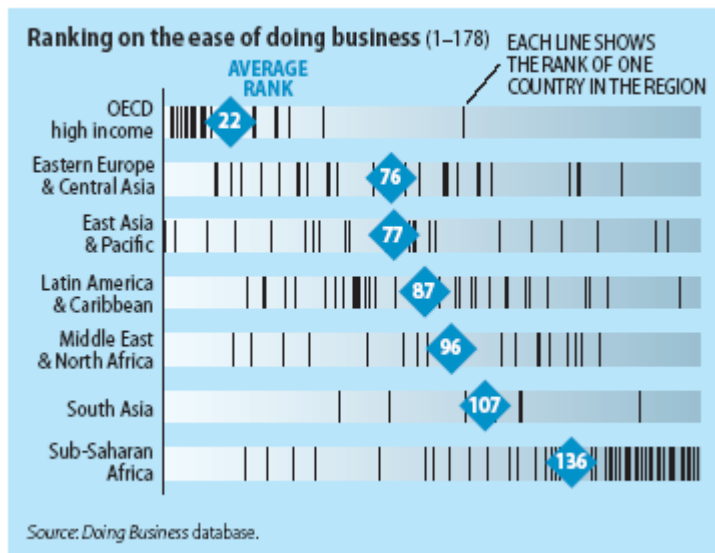
Afrika i 2015. Denne regionen har altså ikke tjent på de siste tiårenes handelsliberalisering. Bildet er noe blandet: Noen få land med store naturressurser, særlig olje, har hatt betydelig vekst de siste årene. Det finnes også eksempler land som de siste årene har hatt fremgang i forhold til å nå Tusenårsmålene, som Ghana, Mosambik, Madagaskar, Tanzania og Uganda. Men fortsatt opplever flertallet av landene i Afrika, særlig sør for Sahara, **en svak eller negativ vekst**. I enkelte land i Afrika er mer enn 60 prosent av befolkningen ekstremt fattige.

Det er mange grunner til at land og regioner i verden henger etter i utvikling. Forskeren Paul Collier beskriver i sin bok "The Bottom Billion" hvordan verdens fattigste land ofte har visse felles kjennetegn:

- Fattige land er ofte rammet av voldelige konflikter, som både skaper store lidelser og som undergraver mulighetene for økonomisk utvikling.
- Fattige land er ofte preget av avhengighet av naturressurser fører til at økonomien er sårbar for svingninger i global økonomi. I tillegg gir ressursbasert økonomi og vekst næring også til udemokratiske regimer og ledere. Disse får enkel tilgang til inntekter og er mindre avhengig av å investere i egen befolkning for å generere statlige inntekter. Dette forholdet kalles ofte "ressursforbannelsen".
- Fattige land er ofte preget av svakt styresett, med vanstyre, korrupsjon, manglende styringsevne.

Dårlig styresett hindrer effektiv bruk av bistandsmidler og skaper hindre for økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon. Det er med andre ord ikke bare globale rammevilkår som spiller inn, også hvert enkelt lands politikk og institusjonelle rammeverk spiller også en stor rolle. En oversikt fra Verdensbanken viser blant annet hvordan kostnadene ved å etablere og drive en bedrift er høye i utviklingsland, særlig i Afrika sør for Sahara.

Which region is the most business friendly in 2007?

Kilde: *Doing Business in 2008*, Verdensbanken (2007)

De aller fleste av landene som har hatt en negativ utvikling er landbruksland. I tillegg til betydelige handelsbarrierer for landbrukseksport både regionalt og globalt, bidrar lav matsikkerhet, klimaendringer, sult og feilernæring, stor sykdomsbyrde, og manglende tilgang til havner og infrastruktur for eksport til at landene har forblitt fattige, til tross for betydelig global vekst. Den nye utviklingen med høye matvarepriser kan på sikt føre til

at disse tradisjonelle landbrukslandene får økte inntekter og dermed større muligheter å styrke egen økonomi og egen utvikling. De høye prisene har imidlertid hatt en umiddelbar effekt, spesielt i byene, hvor svært mange nå har store problemer med å få kjøpt seg mat. Derfor er internasjonal bistand og matvarehjelp helt avgjørende på kort sikt.

4 INTERNASJONAL BISTAND: MANGE AKTØRER, STOR KOMPLEKSITET

Internasjonal bistand var i følge OECD på 116 milliarder dollar i 2007, med USA, Tyskland, Japan og Storbritannia som de største bidragsyterne. Norsk bistand utgjør om lag 2,6 prosent av internasjonal bistand, men Norge er største bistandsyter målt i kroner per innbygger. Bistanden totalt har økt de siste årene, mye på bakgrunn av tsunamien i 2004, jordskjelvet i Pakistan i 2005 og situasjonen i Afghanistan og Irak. Den langsiktige bistanden har vært omtrent konstant siden 2000, med noe økning i 2007. Dersom G8-landenes mål om å øke bistanden til de fattigste landene med 50 milliarder dollar frem mot 2010 skal nås, må de fleste OECD-landene øke sin bistand betydelig de neste årene.

4.1 Tusenårsmålene: Ikke halvveis ved halvgått løp

FNs tusenårs mål (The Millennium Development Goals - MDGs) ble fastsatt av FNs Tusenårsforsamling og undertegnet av 189 land i september 2000. De har vært svært viktige for å mobilisere det internasjonale samfunnet i kampen mot fattigdom, og har ført til at ulandenes gjeldsbyrde er redusert og også til en økning i bistanden. Tusenårsmålene har blitt selve målestokken på om verdenssamfunnet lykkes i sin innsats for å redusere verdens fattigdom.

Tusenårsmålene består av 8 konkrete, tidsbestemte målsettinger og 18 indikatorer for måloppnåelsen i utviklingslandene. Måloppnåelsen overvåkes av FN. Målene inkluderer å halvere ekstrem fattigdom innen 2015; sikre utdanning for alle; fremme likestilling; redusere barnedødeligheten og mødredødeligheten, reversere spredningen av HIV/aids og andre sykdommer og sikre miljøet. Det åttende tusenårs målet handler spesielt om det globale partnerskapet for utvikling, og det felles ansvaret: Utviklingslandenes for å styrke egen innsats for fattigdomsreduksjon og godt styresett, de utviklede landes for gi støtte til utviklingshjelp, åpne for handel og eksport og lette gjeldsbyrden

Verdensbankens og IMF's statusrapport for tusenårsmålene - Global Monitoring Report 2008 - varslers imidlertid at utsiktene for å nå FNs tusenårs mål er dårlige for svært mange land ved halvgått løp. **Målet om å redusere ekstrem fattigdom med 50 prosent innen 2015 kommer antageligvis til å bli nådd på verdensbasis, men den fattigste delen av Afrika, slik situasjonen er nå, kommer til å mislykkes.** Særlig alvorlig er utsiktene for å nå målene om å redusere barne- og barseldødeligheten. Også i arbeidet for å nå målene om grunnskoleutdanning og innen helse ligger man etter. Verdensbanken advarte mot å overse det "glemte tusenårs målet": Sult og feilernæring.

Et viktig utviklingstrekk i internasjonal bistand er at den er gradvis blitt mer oppstykket og komplisert. NORAD viser til at det i perioden 2001-2005 var i gjennomsnitt 33 givere aktive i hvert mottakerland, mot bare 12 i 1960-årene. Antallet bistandskanaler og bistandsorganisasjoner har økt, likeledes antall bistandsaktiviteter og transaksjoner. De administrative kostnadene ved å motta bistand har derfor økt betydelig.

Flere internasjonale initiativer er tatt for å forsøke å bøte på dette. Bedre koordinering på giversiden, økt fokus på resultater og på utviklingslandenes eierskap til egen utvikling har stått høyt på agendaen for giverne de senere årene. Viktige initiativer er blant annet

Paris-erklæringen om mer effektiv og koordinert giverinnsats og Verdensbankens krav til nasjonale fattigdomsstrategier (Poverty Reduction Strategy Program – PRSP) i mottakerlandene. Effekten av disse initiativene er foreløpig uklar. Noen har eksempelvis pekt på at giverkoordinering også kan føre til giverdominans, og at nasjonale og lokale prioriteringer blir tillagt for lite vekt. Andre igjen viser til at krav til politiske planer ofte rettes til myndighetene, men gir lite rom for politisk debatt og demokratiske prosesser i utviklingslandene. Tung giverkoordinering kan med andre ord undergrave de demokratiske prosessene i landet og redusere forankringen av og eierskapet til utviklingspolitikken.

5 NORSK BISTAND – HVA GÅR PENGENE TIL?

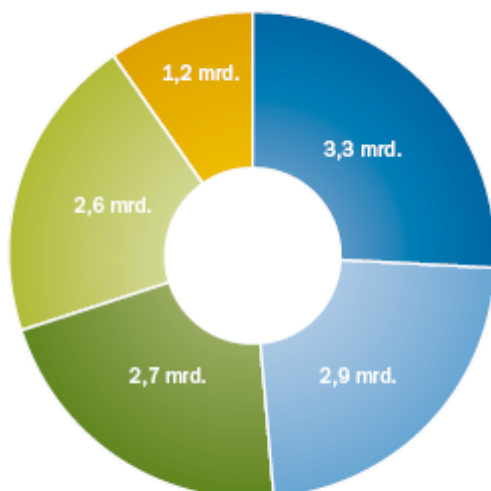
Norsk bistandsinnsats kan beskrives på ulike vis, avhengig av om man organiserer den etter geografi og samarbeidsland, etter tema eller etter finansieringskanaler. I følge NORADs resultatrapport for 2007, fordelte det norske bistandsbudsjettet i 2006 seg slik:

Bistand etter målområder:

- Helse, hiv/aids og utdanning (ca. 3,3 mrd)
- Økonomi og infrastruktur (ca 2,9 mrd)
- Godt styresett, inkludert fredsbygging (ca 2,7 mrd)
- Nødhjelp og annen humanitær bistand (ca 2,6 mrd)
- Energi og miljø (ca 1,2 mrd)

I tillegg gikk i overkant av fem milliarder kroner til kjernebidrag til multilaterale organisasjoner, som fordeles på ulike land og resultatområder.

FIGUR 5 Spredning på viktige målområder (Mrd. NOK)

- Helse, hiv, utdanning og annet innen sosial sektor 3,3 mrd.
- Økonomisk utvikling og handel 2,9 mrd.
- Godt styresett 2,7 mrd.
- Nødhjelp og annen uspesifisert bistand 2,6 mrd.
- Miljø og energi 1,2 mrd.

Kilde: Norad.

Bistanden etter mottakerland:

Nesten fem milliarder kroner – 40 prosent av all bilateral bistand - gikk til 43 land i kategorien minst utviklede land (MUL). De fem største mottakerne i denne kategorien var Sudan, Zambia, Tanzania, Afghanistan og Mosambik. I tillegg var de palestinske områdene en stor mottaker av norsk bistand. Nær 1 milliard kroner gikk til 18 andre lavinntektsland, mens om lag 2,3 milliarder kroner gikk til 52 mellominntektsland.

Bistanden etter finansieringskanal:

Ca 2,6 milliarder kroner, eller 15 prosent av total bistand, ble gitt i form av stat-til-stat bistand. Av dette var ca 780 mill kr gitt som *generell budsjettstøtte*, dvs. støtte hvor givne ikke kan øremerke og følge bidragene til det endelige formålet. Om lag fire milliarder kroner gikk via organisasjoner i det sivile samfunnet, hvorav mesteparten via norske organisasjoner. En stor del av disse midlene går til nødhjelpsarbeid og humanitær bistand.

Om lag fire milliarder kroner gikk til multilaterale partnere som øremerkede bidrag til utvalgte programmer i bestemte land og regioner, såkalt multi-bilateral bistand. Norsk bidrag til matutdeling gjennom Verdens matvareprogram i Nepal er ett eksempel på multi-bilateral bistand.

Gjennomgangen av norsk bistand viser at andelen som ytes stat til stat er lav, ca 15 prosent av den totale bistanden. Resten ytes via næringsliv, ulike NGOer eller multilaterale finansieringskanaler. Norge er en betydelig bidragsyter til FN-systemet, men også til de internasjonale utviklingsbankene. Det viser at Norge ikke bare finansierer tiltak i utviklingsland, men også i stor grad et internasjonalt virkemiddelapparat for bistand.

Videre viser oversikten av norsk bistand sprer seg jevnt på mange temaområder. Norsk bistand dekker også en relativt stor kategori land.

De seks største mottakerlandene av norsk bilateral bistand i 2006:

1. Sudan	686 mill kr.
2. Palestinske områder	563 mill kr.
3. Tanzania	483 mill kr.
4. Afghanistan	447 mill kr.
5. Zambia	425 mill kr.
6. Mosambik	412 mill kr.

Bistanden går i mindre grad enn mange tror til de fattigste landene: 37 prosent av norsk bilateral og multilateral bistand gikk til de minst utviklede landene. Norsk bistand går også i betydelig grad til land hvor man vet effekten av bistanden blir redusert som følge av krig, konflikt og dårlig styresett. Av de seks største mottakerlandene av norsk bistand i 2006 er tre av dem land/områder på vei ut av konflikt og mottar primært støtte over bevilgningene for overgangsbistand og humanitær bistand.

6 KRITIKKEN AV BISTAND

Debatten om effektene av bistand har tiltatt de senere årene, både i Norge og internasjonalt. Debatten har på den ene siden dreiet seg om bistandseffekt, hvorvidt bistand treffer målet om fattigdomsreduksjon. På den andre siden har det blitt mer oppmerksomhet om bistandseffektivitet, dvs. om bistanden når frem og om kontrollen med midlene er god. Både effekten av bistanden og effektiviteten er under kritikk.

Bakgrunnen for denne kritikken er økt kunnskap og mer forskning på effekter av bistand, men også mer kunnskap om andre forhold som har betydning for fattigdomsreduksjon. Det er blitt klarere at utvikling hindres av forhold som ligger utenfor bistandens rekkevidde. I tillegg har det også blitt mer fokus på at ikke all bistand er god bistand, og at giverglede og gode vilje ikke alltid får varig effekt på fattige menneskers liv, eller verre, kan forpurre mottakerlandenes egne utviklingsprosesser.

Den mest aggressive kritikken av bistand er fremført av blant andre forskeren William Easterly som i sin bok *The White Mans Burden*, langt på vei sier at dagens bistand ikke vil lykkes fordi den ikke løser mer grunnleggende problemer med dårlig styresett og korrupsjon, snarere tvert i mot: Bistand bidrar til å forsterke problemene med korrupsjon og dårlig styresett. Bistand finansieres av rike givere med lite kunnskap om situasjonen i fattige land. En bistand som lærer av markedet og bidrar til gründerånd snarere enn til planlegging, har større sjanse for å lykkes.

Andre viktige bidragsytere i kritikken av bistand er Jeffrey Sachs og Paul Collier som anbefaler fortsatt satsing på bistand, men som mener den må reformeres for å bringe fattige land ut av det de kaller en *fattigdomsfelle*. Et sentralt poeng for disse er at nasjonale politiske myndigheter har begrenset skyld for fattigdom. Bistanden må innrettes mot hvert enkelt lands spesielle utfordringer, det være seg geografiske begrensninger, styresett, sykdomsbyrde, dårlig forvatning og utnyttelse av naturressurser eller voldelig konflikt.

I Norge har bistandsdebatten også dreiet seg om hvorvidt organisasjoner i det sivile samfunn er uavhengige eller om de tilpasser seg myndighetenes politikk med sikte på å få større overføringer fra statsbudsjettet.

Det vakte betydelig oppsikt i bistandsmiljøene da Utviklingsminister Erik Solheim nylig innrømmet at både offentlig bistand og private investeringer har bidratt til en korrupsjonskultur i mange fattige land. En nylig fremlagt evaluering av norsk bistand til Zambia gjennom 15 år var også svært kritisk. Den konkluderte med at bistanden ikke har redusert fattigdom og at den har støttet en politisk elite som er mer opptatt av å berike seg selv enn å bekjempe fattigdom. Norge har blitt beskrevet som en noe naiv giver som har vært mer opptatt av prosess og mindre opptatt av resultat.

En annen viktig diskusjon har vært knyttet til såkalt budsjettstøtte. Norge har de senere årene gitt generell budsjettstøtte til ti land: Burundi, Malawi, Mosambik, Nicaragua, Tanzania, Uganda, Zambia, Afghanistan, Det palestinske området og Øst-Timor. I de tre sistnevnte ble Norges bidrag kanalisert gjennom flergiverfond administrert av Verdensbanken. Budsjettstøtte er generell støtte som ikke øremerkes til spesielle forhold. Midlene er ment å styrke mottakeransvar og eierskap til egen utvikling. Mange mener imidlertid kontrollen blir for svak og at bistanden rett og slett forsvinner. Et annet ankepunkt er at budsjettstøtte i for liten grad bindes opp til krav politiske og demokratiske reformer.

6.1 Kan bistand undergrave utvikling?

Et springende punkt i debatten om bistand er om den bidrar til å undergrave utvikling. Reduserer bistanden behovet for egeninnsats i form av reformer, investeringer og skatteinnkreving? Tiltrekker bistanden for mye av landets beste arbeidskraft og andre ressurser? Frigjør bistanden midler til mindre gode tiltak som krigføring eller våpenkjøp? Forlenger bistanden levetiden for undertrykkende regimer og korrupte ledere?

Det finnes forskning som viser at en del bistand har hatt slike negative effekter, selv om andre undersøkelser viser at bistanden i betydelig grad har bidratt til menneskers og staters overlevelse og utvikling. Bildet er altså ikke entydig. I følge NORADs resultatrapport 2007 tyder *"noen studier på at høy bistand til bistandsavhengige land med svak politikk, har hemmet overgang til en mer vekstorientert utvikling"*. Særlig land hvor bistand utgjør en svært stor andel av BNP er altså faren for negative effekter av bistand høy. En studie antyder at bistand utover 16 prosent av et lands BNP ikke er effektiv.

Det blir en viktig oppgave fremover å øke kunnskapen om bistand og bidra til at viktige forutsetninger er på plass slik at bistanden kan fungere som et bidrag til vekst og fattigdomsreduksjon. Hvorvidt norsk bistand oppfyller slike kvalitetsmessige kriterier er viktigere enn hvor store beløp vi yter.

7 STØRRE KRAV TIL SAMSTEMT POLITIKK

Økt kunnskap om bistand og om globale utfordringer har også ført til økt oppmerksomhet om andre politikkområder og hvordan rike lands prioriteringer påvirker de fattige landenes muligheter for utvikling, særlig innen handels- og miljøpolitikken. Hvordan handelsbarrierer og eksportsubsidier bidrar til å holde fattige land utenfor markedene, står sentralt i forhandlingene om nye internasjonale handelsregler i WTO. Den pågående forhandlingsrunden i WTO, Doha-runden har fått tilnavnet "utviklingsrunden" fordi medlemslandene har vært enige om å sette de fattige landenes interesser fremst. Ministererklæringen fra Doha definerer tre kriterier for utvikling i WTO-forhandlingene:

- Økt markedsadgang er av interesse for utviklingslandene
- Balanserte regler som gir utviklingslandene politisk handlingsrom for å tilpasse seg ut i fra egne behov og utviklingsstadier
- programmer for teknisk bistand og assistanse

Klimaendringene har vist seg å komme raskere og har større konsekvenser enn tidligere antatt. FNs klimapanel og Det internasjonale energibyrået (IEA) har bidratt til å anskueliggjøre at økt vekst uten en omlegging av energiproduksjon og energisystemer vil føre til store økninger i klimautslippene.

Til tross for flere viktige politiske initiativer, ikke minst fra EU, er snuoperasjonen ennå ikke i gang. Forbruket av fossilt brensel øker fortsatt, ikke minst som følge av veksten i Kina og India. Hvordan man skal sikre en bærekraftig økonomisk vekst, bekjempe fattigdom og i tillegg redusere utslippene av CO₂ er en formidabel politisk utfordring. Det stilles nye krav til politikernes evne til å tenke globalt, og ofte på tvers av kortsiktige egeninteresser. Styrket internasjonalt samarbeid er helt avgjørende for overgangen fra det fossile samfunn til bruk av fornybare energikilder.

Et aktuelt eksempel på hvordan utviklede lands politikk får konsekvenser for fattige land, er målet om å øke bruken av biodrivstoff. Diskusjonen internasjonalt er sterk om disse målsettingene bidrar til å øke matvareprisene, redusere arealet som brukes på å produsere mat og følgelig øke fattigdom og nød. Like alvorlig er det at noe biodrivstoffproduksjon faktisk bidrar til å øke klimautslippene. De grelleste eksemplene på dette finnes i Indonesia og Malaysia hvor tropisk regnskog som bidrar positivt til klimaregnskapet, hogges ned og brennes for å anlegge palmeplantasjer til bruk i biodrivstoffproduksjon.

EU styrker fokus på "koherens"

EU er verdens største bistandsyter. EU-kommisjonen gir nest mest i bistand etter USA, i tillegg kommer medlemslandenes bistand. EU vil i årene som kommer vie mer oppmerksomhet til medlemslandenes øvrige politikk og om denne kan sies å være samstemt (coherent) med viktige utviklingspolitiske mål. Bidrar EUs mål på andre politikkområder til å undergrave utvikling og fattigdomsbekjempelse? I følge Kommisjonen skal søkelyset særlig rettes mot handels-, miljø- og migrasjonspolitikken. For eksempel tror Kommisjonen det er nødvendig å se kritisk på EUs målsetting om økt bruk av biobrensel, for å unngå at høyere matvarepriser og mindre areal brukt til å produsere mat skaper mer fattigdom i utviklingsland.

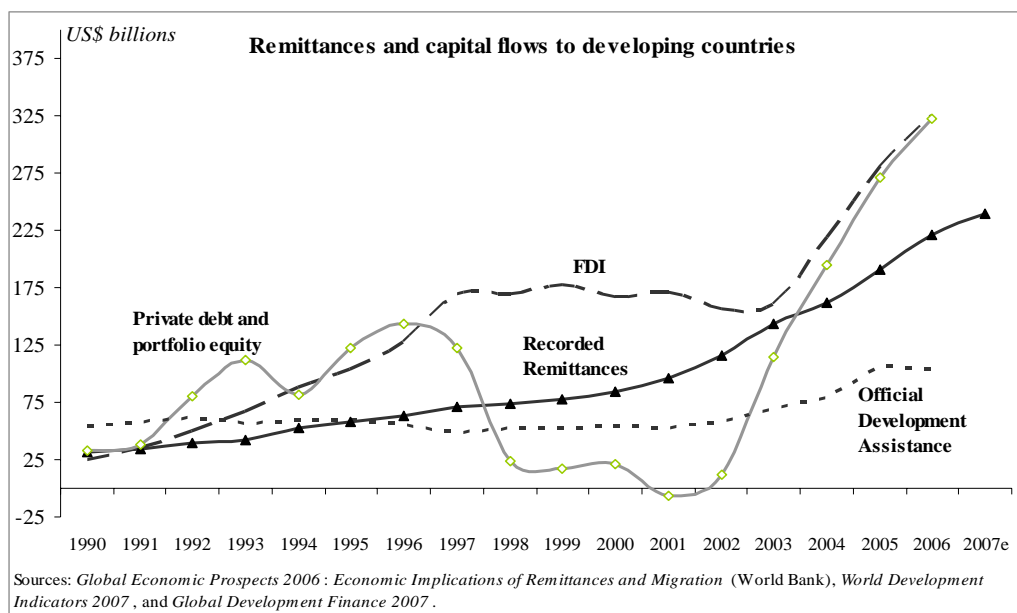
Kilde: Pressemelding fra Kommisjonen 9. april 2008

8 HINDRINGER FOR UTVIKLING

Forskning på effekten av bistand viser at bistand til nå i liten grad har greid å bringe mennesker ut av fattigdom på varig basis. I det følgende gis en kort beskrivelse av enkelte forhold som er viktige for utvikling men hvor særlig utviklingslandene møter begrensninger.

8.1 Kapitalstrømmer og utvikling

Figuren nedenfor viser hvordan andre kapitalstrømmer enn bistand har økt betydelig siden 1990. Direkte utenlandske investeringer (FDI) og pengeoverføringer fra migranter (remittances) er langt viktigere finansieringskilder.

FDI: Foreign Direct Investments – Utenlandske direkteinvesteringer

Recorded Remittances: Bokførte pengeoverføringer fra migranter

Private debt and portfolio equity: Kapitalinngang fra private utlån og kortsiktige investeringer.

Official Development Assistance: Offisiell bistand.

Et illustrerende eksempel på bistandens relativt sett mindre betydning er hvordan StatoilHydro i 2007 bidrar med over tre milliarder kroner i avgifter til den angolanske statskassen som følge av sin virksomhet i landet, mens bilateral bistand fra Norge til Angola var på ca 150 millioner kroner. Dersom en større del av Angolas oljeinntekter ble brukt til å redusere fattigdom, ville det ha langt større betydning enn å øke bistanden til landet. Dette gjelder for flere oljeproduiserende land. For eksempel har 280 millioner dollar i oljeinntekter i Nigeria i svært liten grad kommet de fattige i landet til gode. Demokratisk kontroll med styresmaktene, bedre ressursforvaltning og fordelingspolitikk kan gjøre store utslag.

Både tilfellet Angola og Nigeria illustrerer hvordan politikk og politiske tiltak kan være langt viktigere enn penger. Norges "olje for utvikling-program" for å styrke energiforvaltningen i utviklingsland og det internasjonale initiativet for økt åpenhet og mindre korrupsjon i ressursbaserte næringer (Extractive Industries Transparency Initiative - EITI) er viktige initiativer for å bidra til politiske reformer.

Utenlandske investeringer (Foreign Direct Investments - FDI) fungerer normalt som mer stabil og langsiktig kapital enn investeringer i verdipapirer. Det betraktes også som en mer attraktiv form for kapital enn lån, siden investor normalt tar en stor del av risikoen forbundet med investeringene og det ofte også fører med seg fagpersonell som gir opplæring til lokale.

Globale direkteinvesteringer har økt betydelig de senere år, også i mange utviklingsland. Verdien av FDI til Afrika doblet seg fra 2004 til 2006, men som andel av investeringene globalt er Afrika falt fra 3,1 prosent i 2005 til 2,7 prosent i 2006. Investeringene er særlig knyttet til utvinningsindustrier (olje, gass, mineraler). Likevel anses risikoen ved å investere i utviklingsland for å være svært høy.

Et viktig trekk de siste årene har vært Kinas mer fremskutte stilling i stadig større deler av Afrika. Kinas tilstedeværelse har sine røtter i strategiske økonomiske interesser og behovet for naturressurser og må forventes å vedvare. Kina tilbyr økonomisk samhandel som i liten grad bindes opp mot politiske forutsetninger. Kinas kapital kan for mange utviklingsland fremstå som et attraktivt alternativ til vestlige aktørers mange krav om godt styresett og korrupsjonsbekjempelse.

I Norge opprettet man i 1997 et statlig finansiert investeringselskap – Norfund. Selskapet har som formål å stille kapital til rådighet for næringslivsprosjekter i utviklingsland. Selskapet skal kunne ta høyere risiko enn ordinære, kommersielle aktører, men har likevel som mål at investeringene skal gi en positiv samfunnsøkonomisk og bedriftsøkonomisk avkastning.

Siden 1980 er antallet internasjonale migranter tredoblet. Det finnes i dag nær 200 millioner migranter, og overføringer fra disse til hjemlandet utgjør den største kapitalstrømmen til utviklingslandene i dag. Migrasjon kan ha en positiv utviklingseffekt for både sender- og mottakerland, noe stadig flere utviklede land, ikke minst i EU, er opptatt av. Menneskehandel og irregulær migrasjon er imidlertid også et økende problem.

8.2 Markedsøkonomi, markedsadgang og globale rammebetingelser

Eksportbasert økonomisk vekst den viktigste driveren for varig økonomisk vekst og varig fattigdomsreduksjon. For eksempel viser en studie fra FN at veksten i de mest suksessrike landene i Afrika, Mauritius og Botswana, i stor grad er eksportdrevet.

Harvard-økonomene Jeffrey Sachs og Andrew Warner gjennomførte i 1995 en omfattende studie av effektene av frihandel. 117 lands handelspolitikk i perioden 1970 til 1989 ble gransket. Studien viste en klar sammenheng mellom frihandel og økonomisk vekst. I land med utrakt frihandel var veksten tre til seks ganger høyere enn i proteksjonistiske land. Utviklingsland med åpen økonomi hadde en gjennomsnittlig årlig vekst på 4,49 prosent, mens land som lukket seg mot konkurranse hadde en gjennomsnittlig vekst på bare 0,74 prosent.

Eksport avhenger i stor grad av det globale handelsregimet og ulike bilaterale handelsavtaler. En studie fra 2006 anslår at rundt 100 millioner mennesker kan bringes ut av fattigdom som følge av at WTO-landene blir enige om en ny multilateral handelsavtale i Doha-runden. Britiske Oxfam har beregnet at Afrika vil få inntekter på rundt 70 milliarder dollar dersom de afrikanske landene øker sin andel av verdenseksporten med 1 prosent. Beløpet utgjør omtrent fem ganger det kontinentet mottar samlet i årlig bistand.

Om man lykkes i en eksportrettet vekststrategi er også avhengig av andre faktorer enn markedsadgang. Mange utviklingsland vil være avhengig av å kunne fase inn en politikk for økt handel og eksport gradvis, for å kunne bygge opp en god markedsposisjon. Mye avhenger av hvilke produkter landene satser på, og om landet har en offentlig sektor som kan bidra til fordeling, kontroll og god forvaltning. Dersom for eksempel inntektsfordelingen i utgangspunktet er meget skjev, blir de fattigdomsreducerende effektene av veksten redusert.

I tillegg kommer at mange utviklingsland preges av dårlig styresett og manglende institusjonelle rammeverk som er viktige forutsetninger for at deltakelsen i internasjonal handel skal komme innbyggerne til gode. Selv om det ikke er noen automatikk i at økt

handel medfører bedre fattigdomsbekjempelse, er det likevel vanskelig å oppnå tilstrekkelig vekst og utvikling uten økt handel.

8.3 Betydningen av jordbruk

Som nevnt er de fleste av verdens fattigste land landbruksland. 75 prosent av verdens fattige lever på landsbygda. Eksport av et fåtall råvarer eller landbruksvarer er ofte den viktigste inntektskilden fattige utviklingsland har for å finansiere sine utviklingsplaner. Utviklingsland med ensidig eksportstruktur er sårbare når avlinger svikter eller verdensmarkedsprisene svinger kraftig. De har derfor behov for diversifisere sin økonomi og få en bredere eksportbase. Her vil utvikling av landbrukssektoren med sikte på større grad av lokal bearbeiding av varene samt diversifisering til flere produkter og næringer være sentralt.

"Agricultural growth has been highly successful in reducing rural poverty in East Asia over the past 15 years. The challenge is to sustain and expand agriculture's unique poverty-reducing power, especially in Sub-Saharan Africa and South Asia where the number of rural poor is still rising."

Francios Bourguignon, World Bank Chief Economist

I følge Verdensbanken vil en prosents vekst i jordbrukssektoren være ca 4 ganger mer effektiv i å redusere fattigdom enn vekst i andre sektorer av økonomien. Samtidig viser tall fra Verdensbanken at bare 4 prosent av verdens totale bistand går til utvikling av jordbruket i utviklingsland. I Afrika sør for Sahara er også den offentlige støtten til landbrukssektoren lav, bare 4 prosent av de totale offentlige budsjettene. Det har med andre ord vært en betydelig forsømmelse av satsingen på landbruk som virkemiddel for utvikling. Også Norge har nedprioritert satsingen på landbruksutvikling de senere årene.

Utviklingslandenes varer møter generelt økende beskyttelse på industrilandenes markeder jo høyere grad av bearbeiding de har. For matsikkerheten er det viktig at utviklingslandene får utvikle en mer variert og bearbeidet eksport.

Matforsyningene i verden er under økende press som følge av økt etterspørsel etter mat, forstoffer og biodrivstoff, økte energipriser og økt knapphet på landareal og ikke minst, vann. Landbruket forbruker 85 prosent av verdens vannforsyninger. De høye matvareprisene kan også virke positivt; utviklingsland får økte inntekter for sine råvarer og dermed bedre muligheter for utvikling.

8.4 Mangel på demokrati, menneskerettigheter og godt styresett

Mangel på gode, politiske strukturer er et vesentlig hinder for utvikling. Det bidrar til svak kontroll med makthaverne, og også til dårlig regulering av markedet. Afrika er kontinentet med de største utfordringene, selv om demokratiske styreform er på framgang og har blitt innført i mange utviklingsland siden midten av 1990-tallet. Nye demokratiske strukturer er ofte svake, og folkevalgte organer har som regel langt mindre makt og innflytelse enn i land med mer etablerte demokratier. Makten blir ofte sentralisert til en liten krets. Verdien av en aktiv opposisjon blir ofte underkjent, og mange land mangler tradisjoner for å stille politikere til ansvar for manglende resultater. Fri presse og selvstendige organisasjoner i det sivile samfunn kan være svakt utviklet.

Det er svært vanskelig å etablere en internasjonal enighet om hvordan en vurderer styresettet i et land. Verdensbanken har utviklet et omfattende datasett som omfatter seks sentrale dimensjoner ved styresettet i et land: Deltakelse, demokrati og legitimitet, politisk stabilitet og fred, effektiviteten i offentlig forvaltning, kvalitet på offentlige kontrollinstanser og kontroll med korrupsjon. Dette er uansett spørsmål som på kort sikt vanskelig kan løsrives helt fra et lands tradisjoner, kultur og historie.

Menneskerettighetene forplikter stater til å gi beskyttelse til grupper og enkeltindivider. I tillegg til konvensjonene om politiske og sivile rettigheter og økonomiske og sosiale og rettigheter er spesielle konvensjoner og overenskomster når det gjelder kvinner og likestilling, barn rasediskriminering, menneskehandel, vern av nasjonale minoriteter og urfolk av særlig interesse i en utviklingssammenheng. Det finnes et internasjonalt rapporteringssystem om hvordan slike internasjonale avtaler og konvensjoner oppfylles i de enkelte land. Utvalget går i denne sammenhengen ikke nærmere inn på hvordan rapporteringssystemet forvaltes og fungerer, men ser et klart behov for forbedring.

To tredjedeler av verdens fattige er kvinner. Likestilling står fortsatt alt for svakt i mange utviklingsland og samfunn. Ett forhold er at forskjellene på menns og kvinners utdanningsnivå er svært stor i mange samfunn og at jenter i mindre grad enn gutter får utdanning. Et annet forhold er den svake anerkjennelsen av kvinners rolle og posisjon generelt som gjør seg gjeldende i mange samfunn. All erfaring viser at satsing på kvinners utdanning og å styrke deres formelle posisjon får store positive ringvirkninger i hele samfunnet. Tradisjonelle kjønnsrollemønstre bidrar imidlertid til at utviklingen mot likestilling mellom kjønnene går sakte.

De fleste fattige henter sitt utkomme fra den såkalte uformelle sektor. Det gjelder både på landsbygda og i landbruket, og i slumområdene i de voksende byene. Å tilhøre den uformelle sektor innebærer gjerne at en er avskåret fra grunnleggende økonomiske rettigheter. Man står så å si utenfor rettsstaten og har få muligheter til å benytte seg av rettsstaten og formelle finansieringskilder. Særlig er uavklarte rettigheter til økonomiske verdier som bolig, jord og virksomhet et grunnleggende problem. Tiltak for å bidra til å formalisering av den uformelle økonomien, for eksempel gjennom å gi økt mulighet for å eie også bolig i slumområder, registrere virksomheter, sikre kvinner arverett kan gi mennesker nye muligheter for å komme ut av ekstrem fattigdom. Også mikrofinans og små lån kan gi stor fattigdomsreducerende effekt og tar utgangspunkt i fattige menneskers egne ressurser.

8.5 Krig og konflikt

Krig og voldelig konflikt skaper fattigdom og kan på kort tid ødelegge mange års utviklingsinnsats. Fattigdom og ressursmangel kan også bidra til økt konfliktnivå. Spørsmålet er hvordan utviklingsbistand, brukt strategisk også kan bidra til å redusere grunnlaget for voldelig konflikt, både før konflikten blir voldelig, mens voldshandlingene pågår og som stimulans til en fredsprosess etter en fredsslutning. Humanitær bistand og bistand til fredsbygging er sentralt i norsk utviklingspolitikk og utgjorde i 2006 om lag fem milliarder kroner. Bistanden er knyttet til Norges direkte innsats i fredsprosesser, som i det palestinske området, Mellom-Amerika, Sudan, Nepal og Sri Lanka eller til andre fredsoperasjoner som i Afghanistan og på Balkan.

8.6 Klimaendringer og andre miljøutfordringer

Bærekraftig forvaltning av miljø og naturressurser enn en sentral forutsetning for at utvikling skal kunne finne sted. Det er godt dokumentert at fattige i utviklingsland blir

hardest rammet av klimaendringene blant annet på grunn av mer tørke og flom, økt saltinnhold i grunnvannet, økt sykdomsbyrde, nedgang i jordbruksproduksjon og større utsatthet for ekstremvær.

Omfattende internasjonalt samarbeid er nødvendig for å løse klimautfordringene og å stanse forringelsen av de økologiske systemene som vi er avhengig av for utvikling og velferd. De største utfordringene knytter seg til klimaendringer, redusert biologisk mangfold, forringelse av produktiviteten i jordbruksland, avskoging, dårlig vannkvalitet, manglende vanntilgang og overfiske. Utfordringene berører alle land, men effekten av dårlig forvaltning av naturressurser, klimaendringer og forringelse av biologisk mangfold og økosystemer rammer de som er mer direkte avhengig av naturressursene hardest, det vil si befolkningen i mange utviklingsland.

FN er en helt avgjørende arena for det internasjonale samarbeidet på dette feltet, men også andre arenaer for samarbeid har fått økt betydning, som EU, andre regionale samarbeidsfora, Verdens handelsorganisasjon, Det internasjonale Energibyrået, Verdensbanken og IMF m.fl.

8.7 Mangel på kunnskap.

Tilgang på kunnskap og teknologi er sentrale faktorer både i utviklingsland og industriland når det gjelder å skape vekst. De siste 20 årene har verdens kunnskapsproduksjon akselerert, og satsingen på forskning øker betydelig i de fleste utviklingsland. Den økonomiske betydningen av kunnskap har følgelig også økt, og blitt en helt vesentlig strategisk ressurs for bedrifter og nasjonale myndigheter. Utviklingen mot en kunnskapsøkonomi og kunnskapskonkurransen skaper både muligheter og begrensninger for fattige land. Ny kunnskap har potensial til å trekke landene raskere ut av fattigdom. Samtidig kan mange utviklingsland bli marginalisert dersom man ikke greier å kople seg på kunnskapsøkonomien.

En alvorlig skjevfordeling av kunnskap kommer til uttrykk gjennom det forhold at verken offentlig eller privat forskning i utviklingsland prioriterer medisinsk forskning som kan komme særlig de fattigste til gode. Dette gjelder både utvikling av vaksiner og andre metoder for forebygging. Bare 10 prosent av de totale ressurser til medisinsk og helsefaglig forskning er rettet mot 90 prosent av den globale sykdomsbyrden. Dette representerer en vesentlig hindring for utvikling.

9 BEHOV FOR EN NY UTVIKLINGSPOLITIKK

Gjennomgangen av norsk bistandspolitikk og av viktige forhold for utvikling viser etter utvalgets mening det er behov for reform av norsk utviklingspolitikk.

Utvalget mener en grunnleggende reform vil være å føre en utviklingspolitikk som måles i resultater snarere enn i økt bistandsandel. Bistanden kan bare være ett av flere bidrag for utvikling. Det blir viktigere å forhindre at vi gjennom handelspolitikk, energi- og miljøpolitikk og andre tiltak undergraver fattige lands muligheter for utvikling.

Det er også et betydelig behov for å svare på velgernes krav om informasjon og innsyn i hvordan bistandspengene anvendes. Dersom bistanden skal nå sine mål, må den også utvikle mer presise resultatmål og styrke kontrollen med hvordan målene nås.

Gitt en bedre innretning av utviklingspolitikken mener utvalget at rike land som Norge må være innstilt på å øke innsatsen for å bekjempe fattigdom og bidra til en mer bærekraftig utvikling, selv om innsatsen ikke er ensbetydende med økt bistand. Økt innsats for utvikling kan gi seg utslag på andre måter og innenfor andre politikkområder og budsjettkapitler enn ved en økning av offisiell utviklingshjelp.

At Norge som et av verdens rikeste land bidrar i arbeidet for å bekjempe fattigdom, for menneskerettigheter og demokrati og for en mer bærekraftig økonomisk vekst anser utvalget å være i tråd med viktige verdier i Høyre og i det norske samfunnet. Globalisering, gjensidig avhengighet og økt kunnskap gjør også at en helhetlig utviklingspolitikk i økende grad har betydning for vår mulighet til å ivareta vår egen sikkerhet og velferd.

Utvalget anbefaler fire hovedprinsipper for en ny utviklingspolitikk:

1. Utviklingspolitikk med resultater

Bistand må måles etter resultater, ikke etter bevilgningsnivå. Bistanden må i hovedsak innrettes mot å skape utvikling. Det innebærer at bistanden må innrettes sånn at den bidrar til å styrke viktige forutsetninger for økonomisk vekst og investeringer i utviklingslandene. Utvalget mener også bistanden bør konsentreres, både tematisk og geografisk, ikke minst for å kunne etterprøve effekten av den bistanden vi yter. Det må etableres langt mer konkrete resultatmål for bistanden og både kontroll og evaluering må prioriteres høyere. Valg av bistandskanal må være styrt av hensynet til å resultater og effektivitet.

2. Menneskerettigheter, demokrati og styresett må prioriteres høyere

Utvalget mener menneskerettigheter, demokrati og godt styresett er nødvendige forutsetninger for å utvikle en velfungerende økonomi og dermed for å bringe mennesker ut av fattigdom på varig basis. Utvalget mener bistanden til sivilt samfunn og demokratiutvikling må integreres i bistandssamarbeidet, ikke bare være spesialprosjekter på siden av store overføringer og programmer. En måte å få dette til på er å styrke samarbeidet med folkevalgte organer. Det bør stilles krav til reelle politiske prosesser i mottakerlandene hvor også opposisjonen blir en del av utviklingssamarbeidet. Aktører i det sivile samfunn, alt fra politiske partier, NGOer, medier og fagforeninger, vil også være viktige for demokratiutviklingen. Utvalget mener kvinners rettigheter og fattige menneskers bruks- og eiendomsrettigheter er særlig viktig i et fattigdomsperspektiv. Det er viktig å ta utgangspunkt i fattige menneskers egne ressurser.

3. Norge må stå for bedre markedsadgang og friere verdenshandel

Erfaringen fra verdenshistorien de siste 100 år viser at åpne økonomier, konkurranse og markedsadgang bidrar til å skape vekst og utvikling. Eksport og handel er så sterke drivere for utvikling at Norge ikke lenger bør fortsette en handelspolitikk som går på bekostning av de fattige landenes muligheter. Utvalget mener Høyre må øke presset for å få til mer handelsliberalisering. Samtidig må mer av bistanden gå til å styrke de fattige landenes handelskompetanse og kapasitet. Norge må i de pågående WTO-forhandlingene bidra til økt markedsadgang for de fattige landene ved å gå inn for kraftige reduksjoner i tollsatsene på landbruksvarer og begrensninger i vestlige lands mulighet til å gi overføringer til landbruket.

4. Ingen utvikling uten sikkerhet og bærekraftig miljø

Voldelige konflikter skaper store hindringer for utvikling. Konfliktforebygging og diplomatisk innsats kan være med på å bringe land ut av fattigdom. Freds- og forsoningsinnsats bør derfor være en del av en helhetlig norsk utviklingspolitikk. Erfaringene fra fredsprosesser understreker viktigheten av å samordne det internasjonale samfunnets innsats. Bistand, sikkerhetsspørsmål og politiske virkemidler må virke sammen for best å få i gang en positiv utvikling.

Klimaendringene skaper store utfordringer, spesielt for fattige land. Utviklingspolitikken må omfatte tiltak for å skape en mer bærekraftig utvikling. Det innebærer at klimatiltak, klimatilpasning, ressursforvaltning og hensynet til biologisk mangfold må bli viktigere satsingsområde for en fremtidsrettet utviklingspolitikk. Selv om det å redusere klimautslipp vil være viktig for å kunne redusere fattigdom vil utvalget understreke at finansiering av klimatiltak i all hovedsak bør være basert på andre midler enn bistandsmidler. Hovedmålet med klimatiltak er at de har god effekt, uavhengig av hvor de settes inn. Utvalget ser imidlertid at det kan være behov for en tydeligere grenseoppgang mellom klimatiltak og utviklingsprosjekter.

På bakgrunn av en slik innretning mener utvalget det er nødvendig å gjennomføre følgende reformer:

- Mer av midlene til utvikling må være uavhengig av de nåværende DAC-kriteriene for bistand. Offisiell bistand, såkalt ODA-bistand, må kompletteres med tiltak på områder som for eksempel handel, miljø og sikkerhet og danne grunnlag for en samstemt og helhetlig utviklingspolitikk. Gjennom OECD-DAC må det arbeides for at ODA- kriteriene revideres i takt med kunnskapen om hva som er effektiv bistand for utvikling.
- Norske posisjoner i handelspolitikken må endres for at Norge skal føre en politikk som bidrar til økt frihandel. En ny politikk innebærer vilje til å legge om norsk jordbrukspolitikk med sikte på å kunne bygge ned tollmurer og redusere overføringer.
- Jordbruksutvikling i sør må prioriteres som del i en bredere næringsøkonomisk satsing i sør. Kvinners rettigheter og deltakelse må prioriteres. Norsk politikk må også bidra til å sikre bruks og eiendomsrettigheter for fattige brukere til jord og vann.
- Bygge kapasitet for økt handel og eksport. Norsk bistand må innrettes mot å styrke utviklingslandenes evne til å utvikle egne eksportlinjer til internasjonale markeder. Det er også viktig å bidra til å utvikle lokale og regionale markeder.
- Styrke satsingen på et bedret investeringsklima i utviklingslandene. Norfund er et sentralt redskap for investeringer, næringsutvikling og kompetanseoverføring. Det norske virkemiddelapparatet - ambassadene, UD og NORAD - må innrettes mot å støtte opp om næringsutvikling i sør. Norsk bistand skal ikke forfordle norske leverandører, Norge må være pådriver for å skape et åpent og velfungerende bistandsmarked med like konkurransevilkår.
- Norge bør i større grad støtte opp om mikrofinansiering som et virkemiddel for effektiv fattigdomsreduksjon.

- Begrense bruken av budsjettstøtte til land der klare kriterier for kvalitet og transparens i økonomien og finansforvaltningen oppfylles og som viser en klar utvikling i demokratisk retning. Kravene til demokratiutvikling og korrupsjonsbekjempelse bør skjerpes.
- Norge bør jobbe for at bistandsprosjekter i størst mulig grad forankres i mottakerlandenes nasjonalforsamling før iverksettelse.
- Norsk støtte til energiutvikling i sør må også omfatte fornybare energikilder.
- Kunnskapsoppbygging i sør må være et satsingsområde, både ved å styrke innsatsen for grunnutdanning til alle, men også ved å legge til rette for økt forskningssamarbeid mellom institusjoner i nord og sør.
- Satsing på helse og vaksinasjonsforskning videreføres.
- Styrke samarbeidet med regionale organisasjoner. Ikke minst i Afrika er det gode eksempler på slike.
- For å styrke evalueringen av innsatsen i utviklingspolitikken må metodene for effektivvurdering videreutvikles. Evaluering av bistand må i økende grad være planlagt prospektivt.

Referanseliste:

Civita-notat nr 1/2008: "*Betydningen av økonomisk frihet*".

Collier (2007): "*The Bottom Billion: Why the Poorest Countries are Failing and What can be Done About It*". Oxford University Press.

Eggen, Øyvind (2008): "Virker bistand? Ulike bidrag til de siste års bistandsdebatt". I *Internasjonal Politikk*, vol 66, nr 1, 2008. Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 2008.

Norad (2007): Resultatrapport 2007

OECD (2008): Pressemelding: "*Debt Relief is down - other ODA rises slightly*". 4. april 2008. www.oecd.org

Sachs, Jeffrey D (2007): "Breaking the Poverty Trap". I *Scientific American*, August 2007. www.sciam.com.

UNCTAD (2007): World Investment Report 2007, United Nations.

Verdensbanken (2008): Global Monitoring Report 2008. <http://web.worldbank.org/>

Verdensbanken (2008): World Development Report 2008: "*Agriculture for Development*". The World Bank, Washington DC

Stortingsmelding nr 35 (2003-2004) "Felles kamp mot fattigdom".

Stortingsproposisjon nr 1 (2007-2008) Utenriksdepartementets budsjett.